

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi poli.

List za šolo in dom.

Velja
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za lpol leta 1 gl. 30 kr.

List 8.

V Ljubljani 15. aprila 1871.

Tečaj XI.

Osnova učnih črtežev za slovenske ljudske šole.

Poleg ukaza sl. naučnega ministerstva od 12. jul. l. 1869., poleg učnega in šolskega reda od 20. avg. l. 1870. in okrožnice sl. dež. šolsk. svetovalstva za Kranjsko sestavil J. L.

I. Učni črtež za nerazdeljeno enorazredno ljudsko šolo.

Nauki:	Učne ure na teden.
Kerščanski nauk	4
Nauk v jeziku, t. j. v branji, pisanji (za per- vence skupno), slovnici, pravopisji, spisji	16
Številjenje	4
Kazalni in rečni nauk, to je, prirodoznanstvo, zem- ljepisje in zgodovina, oblikoslovje in risanje	4
Petje	1
Telovadba	1

Vkup 30 ur na teden.

Enorazredne šole imajo le enega učitelja.

Ako v taki šoli ni nad 50 učencev — veleva postava — naj se vsi oddelki skupno podučujejo, t. j. naj se cel dan, nerazdeljeno podučuje. Za take šole velja narisani načert.

V kranjskih ljudskih šolah sta pri omenjenem številu učencev navadno le dva oddelka. Akoravno sta oba hkrati v šoli, vendar se le v nekterih predmetih more skupno podučevati. Ti so: kazalni in rečni nauk, petje, telovadba. Pri drugih naukih se mora tako ravnati, da se enemu oddelku izročé tiha dela, p. pisanje, pismo številjenje; med tem se pa učitelj pečá z drugim oddelkom. Ker je v taki enorazredni šoli malim in velikim učencem enako število učnih ur odmenjenih, skerbeti se mora, da so mlajši manj časa v šoli.

II. Učni čertež za razdeljeno ali poldnevno (z dvema oddelkoma) enorazredno ljudsko šolo.

I. (nižji) oddetek.

Nauki:	Učne ure na teden.
Kerščanski nauk	2
Nauk v jeziku	6
Kazalni nauk	2
Številjenje	3

Vkup 13 ur na teden.

II. (višji) oddetek.

Kerščanski nauk	2
Nauk v jeziku	8
Rečni nauk	4
Številjenje	3
Petje	1

Vkup 18 ur na teden.

Telovadba se za oba oddelka skupno podučuje eno uro na teden.

Na Kranjskem je že sedaj in tudi vsled novih naredeb, zlasti pa vsled naših razmer bode moralo biti naj več poldnevniš šol. To se razvidi naj več že iz ukaza od 12. jul. l. 1869., ki pravi, da naj se dva oddelka za-se podučujeta po vseh tistih krajih, kjer je nad 50 učencev, kjer je šolska izba za vse otroke premajhna, in kjer je prevelika daljava do šole vzrok, da otroci težko dvakrat na dan v šolo dohajajo.

III. Učni čertež za dverazredno (2 učitelja) ljudsko šolo.

Nauki:	1. razred.	2. razred.
Kerščanski nauk	2 uri,	2 uri
Nauk v jeziku	{ branje	7 " 4 "
	{ slovnica	— " 3 "
	{ spisje	— " 2 "
	{ pravopisje	— " 1 "
	{ lepomisje	6 " 2 "
Številjenje	5 " 4 "	
Kazalni nauk	2 " — "	

Nauki:	1. razred.	2. razred.
Rečni nauk *) { prirodoznanstvo	— uri,	2 uri
{ zemljepisje in zgodovina	— ”	2 ”
Oblikoslovje in risanje	— ”	2 ”
Petje	1 ”	1 ”
Telovadba	1 ”	1 ”
Vkup 24 ur,		26 ur na teden

IV. Učni čertež za trirazredno ljudsko šolo.

Nauki:	1. razred.	2. razred.	3. razred.	
Kerščanski nauk	2 uri,	2 uri,	2 uri	
Nauk v jeziku {	branje	7 ”	4 ”	3 ”
	slovnica	— ”	2 ”	3 ”
	spisje	— ”	2 ”	2 ”
	pravopisje	— ”	1 ”	1 ”
	lepopisje	7 ”	2 ”	1 ”
Številjenje	4 ”	4 ”	4 ”	
Kazalni nauk	2 ”	— ”	— ”	
Rečni nauk {	prirodoznanstvo	— ”	3 ”	4 ”
	zemljepisje in zgodovina	— ”	2 ”	2 ”
Oblikoslovje in risanje	— ”	1 ”	2 ”	
Petje	1 ”	1 ”	1 ”	
Telovadba	1 ”	1 ”	1 ”	
Vkup 24 ur,		25 ur,	26 ur na teden.	

V. Učni čertež za čveterorazredno ljudsko šolo.

Nauki:	1. razr.	2. razr.	3. razr.	4. razr.	
Kerščanski nauk	2 uri,	2 uri,	2 uri,	2 uri	
Nauk v jeziku {	branje	7 ”	4 ”	3 ”	1 ”
	slovnica	— ”	2 ”	2 ”	2 ”
	spisje	— ”	2 ”	2 ”	2 ”
	pravopisje	— ”	1 ”	1 ”	2 ”
	lepopisje	6 ”	2 ”	2 ”	1 ”

*) Med kazalnim in rečnim naukom (Unterricht in den Realien) se navadno ne dela razločka. Jaz bi rad razumel pod kazalnim naukom splošne opombe o človeškem življenji, o ljudskih stanovih, o opravkih, o človeških razmerah, o spodobnem vedenji i. t. d.; k rečnemu nauku pa bi prišteval predmete: prirodoznanstvo, zemljepisje itd. Zavaljo tega sem kazalni nauk privzel v 1. razred, a rečnega nauka ne.

Ukaz od 12. julija l. 1869. nasvetuje, da se tudi v posamnih razredih v šolah z dvema učiteljema napravijo niži in viši razdelki, kateri naj se skupno podučujejo; a za kranjske šolske razmere se to le malo priporoča, ker pri nas med učenci ni toliko različnosti v vednostih in ker taka mnogobrojna razdelitev le veliko truda vzrokuje, a daje malo vspeha.

Pis.

Nauki:	1. razr.	2. razr.	3. razr.	4. razr.
Številjenje	4 ure,	4 ure,	4 ure,	4 ure
Kazalni nauk	2 "	— "	— "	— "
Rečni } prirodoznanstvo	— "	2 "	3 "	3 "
	nauk } zemljepisje in zgo-	— "	2 "	2 "
} dovina		— "	2 "	2 "
Oblikoslovje in risanje	— "	1 "	2 "	3 "
Petje	1 "	1 "	1 "	2 "
Telovadba	1 "	1 "	2 "	2 "

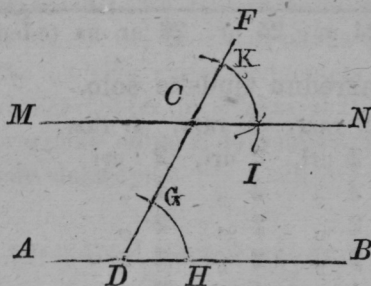
Vkup 23 ur, 24 ur, 26 ur, 28 ur na teden.

Kjer pa se tudi v nemščini podučuje, mora se tem naukom od-
vzeti toliko ur, kolikor se jih odločuje nemškemu jeziku.

Geometrija ali merstvo v ljudski šoli.

(Dalje.)

b. K črti AB naj se skoz določeno točko C potegne vstričnica. V ta namen se skozi to piko vleče pomožna čerta DF , ki čerto AB v točki D preseka. Iz te točke in iz točke C opiši z istim polomerom (Halbmesser) mala loka. S krožilom odmeri narazje GH , ter s to dolgostjo preseči iz točke K zgornji lok. Skozi presečnico I in točko C vlec čerto MN , ki je z AB vstrič.

Vstričnice se morejo risati še na več načinov. Učitelj pokaže, kako se risajo s pomočjo ravnila in pravovogelnika (Winkelbrett) ali trikota (Dreieck), katero risalno orodje je sploh v navadi. Kako se vlečejo vstričnice z dvema pravovogelnikoma? S kakošnim ravnilom se morejo naglo risati vstričnice?

Navpične, vodoravne in poševne čerte.

Ako privežemo na nit kako težo, p. svinčeno kroglo, visi nit s težo vred navzdol. To nitino namér imenujemo navpično ali vertikalno. Kaj je svinčnica (plajba, Senkblei)? Čemu je zidarjem svinčnica? Kteri rokodelec jo še rabi? Navpičnice so ro-

bovi omare, vrat, mizine noge itd. Kje vidimo še navpične čerte? Ali so risane navpičnice na papirji in tabli prave navpičnice?

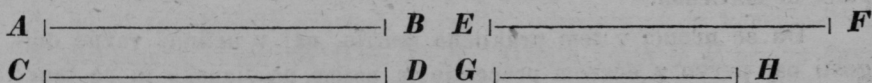
Na vagi (tehtnici) razločujemo prečko, skledici in jeziček. (Učitelj vago na tablo narisa). Kedar ste pri dobri vagi obe skledici prazni, ali kedar je v obeh enako teže, takrat stoji jeziček navpik; lega prečke (Wagebalken) pa je vodoravna ali horizontalna. Takisto ležé tudi vse čerte, ki si jih mislimo na poveršji vode, in zavoljo tega se imenuje ta mér vodoravna. Vodoravne čerte so v izbi ob kraju stropa in tal. Robovi omare, mize, klopi so vodoravni. Poišcite še na drugih rečeh vodoravne čerte!

Čerta, ki ni niti navpična niti vodoravna, imenuje se poševna ali poprečna (schräg). Robovi strešni, škarnice (šperavci) so poševni; veje na drevesih so poševne. Imenujte še drugod poševne čerte! Kako bomo risali na tabli navpične, vodoravne in poševne čerte?

Kako se ravne čerte merijo.

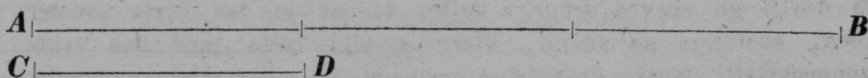
Imamo dve palici, radi bi izvedeli, ali ste enako dolgi, ali je ktera daljša od druge. Kako to naredimo? Ravno tako se prepričamo o dolgoti dveh čert, da se ji mislimo tako položeni ena nad drugo, da imate eno končnico vkup. Potem se gleda na drugi končnici; ako se tudi stikate, ste čerti enaki, sicer pa neenaki ali različni. Takisto se merijo tudi tri ali štiri čerte.

Čerti A B in C D v naslednji sliki ste enaki.

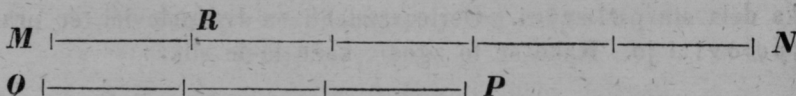

E F in G H pa različni in sicer je E F večja (daljša) od G H, in G H manjša (krajša) od E F. Na kratko se to tako-le zapiše: $A B = C D$, $E F > G H$; $G H < E F$. Kako se dolgot dveh ravnih čert s krožilom primerja?

Ako primerjamo čerto A B s C D v naslednji sliki, vidimo,

da je C D v A B trikrat zapopadena, da je A B trikrat tako velika, kakor C D in da je poslednja le tretjina od A B. C D se zavoljo tega imenuje tudi méra od A B, in A B pa množina (Vielfaches) od C D.

V tej sliki je pa M R v čerti M N 5krat zapopadena in v O P 3krat. Čerta M R meri tedaj obe čerti; imenuje se za tega del skupna ali občna méra (gemeinschaftliches Mass).

Dolgost čerti določevati, se pravi čerto mériti. V ta namen pa vzamemo vedno eno in isto čerto za méro ali enoto, in preiskujemo, koliko enot ima čerta, ktere dolgost hočemo zvedeti.

Enotna mera je pri nas dovolj čevljev, ki je razdeljen na 12 palcev; vsaki palec pa zopet na 12 čert ali čertic. Da večé dolgosti zmerimo, imamo tudi seženj, ki obsega 6 čevljev.

Krajša znamenja za te mére so sledeča: seženj = °, čevljev = ′, palec = ″, čertica = ‴. Zapiši na ta način sledeče dolgosti: 8 sežnjev; 5 sežnjev, 4 čevlje; 2 seznja, 3 čevlje, 6 palcev, 9 čertic! Beri sledeče: 4°, 2′, 3″, 4″, 6°, 4′ 6″!

Posebno dolge čerte, p. daljava krajev, mérimo z miljami. Avstrijska poštna milja obsega 4000 sežnjev. Ena milja je 2 uri hodá.

Palčice iz lesa ali kovin, na kterih so zaznamovani čevlji, palci, čertice imenujemo mérila (Massstäbe). Kakošna merila poznate? Ktero merilo rabi mizar, tesar? Kaj je vatel?

Kedar se kaka čerta méri, poskuša se po njeni dolgosti, koliko sežnjev, čevljev, palcev ali čertic obsega. Če pri mérjenji s sežnji še kaj ostane, méri se ta ostanek s čevlji in če je treba s palci in čerticami.

Da se učenci v tem praktično izurijo, naj v učilnici razne dolgosti naj prvo z očesom precenijo in potem pa djansko in na tanko izmérijo.

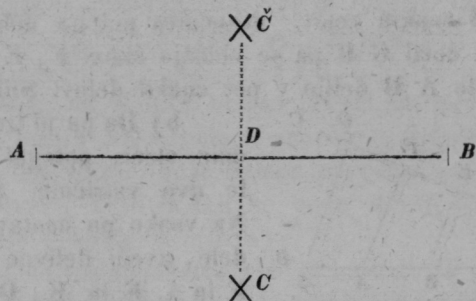
Na polji se čerte merijo s sežnji (toliko dolgimi okroglimi palicami) in mériskimi verigami.

Da čerto s sežnji zméris, pripni med končnicami te čerte vervico, položi k tej seženj in konec tega drugega; vzdiguj prvega in devlji ga zraven drugega dalje. Kedar je vsa čerta premerjena, soštejejo se sežnji, ktere je bilo treba med tem pridno zapomnovati. Enako se méri z verigami, ktere se rabijo pri daljših čertah.

Delenje ravnih čert.

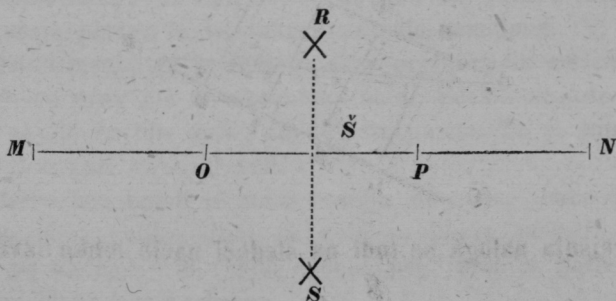
Vsako čerto si moremo misliti obstoječo iz več delov. Dva enaka dela sta polovici. Čerto razdeliti na dve polovici, se pravi razpoloviti jo. Kako se to zgodi, kaže ta-le slika:

a.

Da čerta $A B$ razpolovimo, opišemo iz končnic A in B nad čerto in pod čerto male loke z enim in istim polomérom; loki se križajo v točkah C in \check{C} . Ako povlečemo čerto $C \check{C}$, preseka ta čerto $A B$ na dva enaka dela.

b.

Če je pa čerta $M N$ predolga, da se ne morejo loki narediti, da ne bi se preobilo prostora porabilo, odrežeta se iz končnic M in N dva enaka kosca $M O$ in $P N$. Ostala čerta $O P$ se na znani način razpolovi. Pri opisovanju lokov pa je pri razpolovitvi vsikdar pomniti, da mora polómér kroga (odpertje krožila) večji biti od polovice čerte, sicer se loki ne bodo križali.

Večkrat se čerta poskušaje na polovici razdeljuje. To se tako zgodi, da se iz obeh končnic dozdevna polovica odmérja. Včasih se to koj zadene. Večkrat pa ostane na sredi mali kosce, kterega je treba potem na pogled razpoloviti. To deljenje pa ni vedno praktično, večkrat je celó zamudno.

Dve piki razdeljujete čerto na tri dele, tri pike na štiri itd. Ako so ti deli enaki, so ena tretjina, četertina čerte.

Na štiri enake dele se čerta razdeli tako, da se iščete naj prvo polovici, kteri se morete zopet na dvoje razdeliti. Kako se čerta razdeli na 8, 16 enakih delov?

Kako se čerta razdeli na poljubno veliko enakih delov?

a) Čerta $A B$ naj se razdeli na 5 enakih delov. V ta namen se nad $A B$ potegne čerta $A C$ v poljubni dolgosti, in se na njo

Kakošno veselje, misel in skerb do šole ima sploh tū pa tam naše ljudstvo?

Prepričan sem, da bode č. bralce „Tov.“ zanimalo, kako ljudstvo po raznih krajih naše mile domovine o šoli misli in kakošno veselje in skerb ima za njo. V ta namen navedam le posamesne glase učiteljev o tej stvari, kajti iz teh se bode dovelj in sicer naj bolj razločno razvidelo — pravo mnenje.

Skerbí za šolo nima ljudstvo nič in misli, da otroci le brati znajo, pa je dovelj; pisati pa ni treba. Navadno pravi: naši otroci bodo le kmetje; zatorej je dosti, da le eno leto hodijo v šolo, ne pa 6 ali celó 8 let. (Opomba. Besede slehernega učitelja se pričnó z novo versto.)

Ljudstvo misli, da ima učitelj še preveč plače, da bi mogel biti od cesarja plačan in vso skerb za šolo sam imeti.

Ljudstvo meni, da je učitelj le za orglavca in mežnarja.

Sploh se prav nič ne skerbí za šolo. Včasih še kdo reče: No, za dečke naj bi že bila šola, za dekleta pa ne. To je prav za prav občna misel o naši dekliški šoli.

Ljudstvo ima sploh le malo veselja do šole. Šolo ima le za nepotrebno reč; veliko ljudi še celó preklinja učitelja in šolo in otroke le po tlačansko in redko v šolo pošilja in s potrebnimi šolskimi rečmi slabo preskerbuje.

Veselja do šole ima ljudstvo malo in le skerbí, da otroci prvo spoved in sv. obhajilo opravijo, in da znajo brati iz molitvenih bukcev. S tem so zadovoljni, za druge nauke in znanosti se ne zmenijo; kajti sami starši niso hodili v šolo in jo tudi ne vedó ceniti.

Pri nas se misli, da je šola nekdanja tlaka.

Veselja do šole nimajo ljudje pri nas. Dovelj jasen dokaz naj bode ta, da še sedaj krajnega šolskega svéta nimamo in sicer zavoljo tega ne, ker srenjski odborniki k volitvi priti nočejo.*)

Za šolo se tako malomarno skerbí, da šola nima ne derv, ne krede, ne gobe.

Ko bi šola iz svetá izginila in na veke zamerla, bilo bi ljudstvu naj bolj všeč; še sedaj svojo jezo in hudobo nad pokojnim, za šolo vnetim duhovnim gospodom I. izrazujejo, ker je bil tukaj šolo na svojo stroške začel.

Ako bi učitelj od zraka živel, imelo bi ljudstvo veliko veselje do šole.

Veselja do šole in skerbí ima ljudstvo malo posebno sedaj, ker je g. župnik enkrat pri spraševanji rekel, da je šola od cerkve lo-

*) Sedaj je menda vendar že povsod krajni šolski svét.

čena, in ker nič več noče vediti o šoli, ter noče oznanjevati začetka in konca šolskega leta.

V tej zadevi je kaj slabo; kajti tisti, ki bi imeli po svojem imenitnem stanu ljudstvo za šolo spodbujati — odtegujejo se jej na vso moč, misleči: mi nimamo nič pri tej reči in kmet —

Ljudstvo nima po vplivu duhovščine vsled novih šolskih postav veselja do šole.

Ljudje mislijo, da šole ni treba. Iz tega vzroka in ker dušni pastirji koristi šole ne priporočajo, skerbí se slabo za njo.

Ljudstvo bi imelo veliko veselja in še tudi dobro misel do šole, ako bi imelo dobre zastopnike, župane in občinske svetovalce, da bi ga za kaj dobrega spodbujali in sami kaj koristnega storili. Vsak župan nas tako-le tolaži: dokler jaz županujem, —anje ne bodo imeli šolskega poslopja. Čudeži se bodo še godili, preden bodo pri nas ljudje šolo zidali.

Ljudstvo ima še precej veselja do šole; ali kaj pomaga, če je pa župan merzel; še toliko skerbí nima, da bi pustil šolska derva razcepiti, da bi se mogla merzla šolska izba ogreti.

Ljudi šola veseli, kjer morejo, radi pošiljajo otroke v šolo. Učitelja spoštujejo in mu radi pomagajo, kar je v njih moči; samo, ko pride čas plačila, jih pa gotovo $\frac{2}{3}$ zoper šolo godernjá.

Naše ljudstvo ima veselje in skerb do šole, duhovščina pa ravno nasprotno.

V tem oziru se sicer ne morem pritožiti. Le učitelj se mora z vso previdnostjo vseh priložnost poslužiti, da pri starših, ki le pričnost poznajo in prihodnost malo cenijo, nevtrudeno vse zadržke odstranjuje.

Do šole ima ljudstvo sploh veselje in obžaluje, da ni bilo šole v njih mladosti. Ko bi bilo pa treba kake groše šteti, to je pa že hudo. Da imajo omikani in bogati ljudje posebno veselje do učilnic, tega mi ni treba praviti. Dokaz temu je žl. g. I., tukajšnji grajšček, ki vsako leto blizo 50 gld. med šolarje razdeli. Ravno tako blag je g. M., ki je sam pravil, da kakošen napredek v omiki je pri ljudstvu zagledal, od kar je tukaj šola.

Da je ljudstvo v drugih krajih od 1868. leta vsled novih šolskih postav nekaj merzleje do šole, mislim, da so vsi učitelji skusili. Od kod se je tu pa tam šoli nasprotovalo, je mnogim učiteljem, žalibog, dovolj znano.*)

*) Iz 90 nabranih sporočil o kranjskem šolstvu posnamem, da v 20 krajih je ljudstvo za šolo vneto in za njo skerbí, v 35 krajih pa ima ljudstvo malo veselja do svoje učilnice in se za njo le malo briga in v 15 krajih se pa ljudje za šolo kar nič ne zmenijo in jej še celo nasprotujejo.

Veliko bi lahko povedal, ne iz svoje skušnje, ampak, kako se je mojim sosedom učiteljem godilo, pa rajše molčim.

Naš gospod župnik pa, hvala Bogu — iz svojega in cerkvenega denarja otrokom nakupujejo hlače, čevlje, knjige in druge šolske reči.

L.

Metelko

v
slovenskem slovstvu.

7. Dobrovský, res začetnik boljega jezikoslovstva slovansega, je l. 1809 prvič in l. 1819 drugič dal na svetlo svojo izverstno slovnico „Lehrgebäude der böhmischen Sprache“ (8. XX. 326). Spremenil je bil nekoliko česki pravopis, lotiti pa se vseslovanskega si ni Dobrovský ni Kopitar ne derzne. Metelko skuša tedaj po cirilici za slovenski jezik napraviti primerne čerke. Vódi ga vzlasti polglasnik, in zgodaj je mógel kako poskušnjo na Dunaj poslati Kopitarju, ker mu le-tá v dopisu z Dunaja 9. jan. 1821 graja za polglasnik nasvetovano znamenje — *z* —, ktero se mu zdi, kakor pravi, „hoedus inter oves“.

Kakor na Kranjskem Metelko, je snoval to misel na Štajarskem duhovnik Peter Dainko, kateri je v Radgoni l. 1822 spisal in v Gradcu l. 1824 na svetlo dal slovnico „Lehrbuch der Windischen Sprache“ (8. 344). Prenaredil je bohoričico — s, sh, f, fh, z, zh, — nekoliko po cirilskih pravilih, pa nič kaj lepo. Razun teh je rabil *ê* za *é*, in *y* za *ü*. Pisal je v tej novi abecedi — Dajněici — nekaj knjig sam, pridobil si nekoliko družnikov, pa le malo, in ni bilo brati, da bi se bili o njej kaj bolj prepirali, ter je skoro potihnila.

Med tem pa je Metelko po cirilici za slovenščino zložil abecedo latinsko, ter po Dobrovskega slovnici spisal posebno za jezik slovenski:

a) Lehrgebäude der Slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen. Laibach. Eger. 1825. XXXVI. 8°. 296.

Pervi, ki je po Dobrovskitovem nauku spisal slovnico drugega jezika slovanskega, je bil A. Jaroslav Puchmayer, kateri je sestavil svoj „Lehrgebäude der Russischen Sprache“ (Prag 1820. XLI. 8°. 288), in koj drugi je bil Metelko, kateri jo je zložil za jezik slovenski. Pozneje je spisal V. Hanka poljsko (l. 1839) in J. P. Jordan serbsko za severne ali lužiške Serbe (l. 1841), pa že nekoliko drugače. — Slovenci so bili prvi, ki so veseli pozdravili Dobrov-

skega Slavina pa Slovanko; in Slovenci so bili med prvimi, ki so po njegovi izverstni česki dobili izverstno slovnico slovensko. Dasi po česki podobi — je slovnica ta vendar izvirna, Metelkovo prvo, pa tudi naj slavniše delo. Res je, kar ime pravi, poslopje (Lehrgebäude), po katerem se je treba dolgo sprehajati in bistro ogledovati, da se človek soznani z njim do dobrega. Bil sem v četrtem gimnazijskem razredu, ko sem si jo omislil. Dostikrat sem jo potem pregledoval, preiskoval, tudi zvesto prebiral, a smem reči, da še vedno v nji dobim kaj novega pa dobrega. Kar so tu in tam razlagali in razpisovali jezikoslovci pozneje, to ima sim ter tje povedano že Metelko ob kratkem, v jedru ali v osnovi, in še tiči v njej marsiktero dobro, doslej neizluščeno zerno. Da je slovenski jezik v besedi in pisavi tako čist, pravilen in dosleden, veliko bolj od drugih slovanskih, hvala za to gre naj več Metelčici. Dobrovský je vsem Slovanom, Metelko posebej Slovencem prvi razredil glagol v znanih šest verst. Kolika dobrota je že to! — Ločiti se ima vendar slovnica sama na sebi in oblika njena ali čerkopis. Čerka je sicer umerla, duh jezikov pa, ki ga uči slovnica, ostane dokler živi narod ter govori jezik slovenski.

Po tej knjigi je „oče prve in naj bolj čislane slovnice“ postal tudi „oče sedanjih slovniško izobraženih Slovencev“. — Brez Metelkove slovnice in Metelkovega učenja, pravi Jeran v „Zg. Danici“ l. 1861, bi slovenščina menda nikoli ne bila dosegla tolke čistosti in popolnosti. Vse, kar je pozneje slovniškega pisanja, ima Metelkovo slovnico za podstavo, in kdor koli se je želel dopolno izučiti slovenščine, se je mogel lotiti tudi Metelčice. — In res je tudi, kar piše Levstik v „Novicah“ l. 1862, da se je od l. 1825 mnogo popravil naš književni jezik, ali vendar izmed vseh slovnice, kolikor nam je od tedaj spisanih, nobena Metelčice ni dosegla, nikar že presegla. — Prav tako je pisal sedanji prvi slovničar Janežič že l. 1854 v svojem „Pregledu slovenskega slovstva“ (str. 143): „Zmed vsih slovnice, ki so bile pred njo in za njo spisane, se nam svetli kot edino neprecenljiv biser, njena krepost ostane stanovitna. Vsi poznejši slovničarji so skoziinskozi dobili luč od njenega leska, in njihove slovnice so le izsnutki iz tega v resnici mojstrovsko izdelanega poslopja, ali pa so spisane za posamezne stranke, ki so jih naši časi zbudili. Ta slovnica ima lasten čerkopis, ki pa ni nikdar splošne veljavnosti dosegel . . . Slovnica je skoz in skoz z globoko premišljenostjo sestavljena; zatorej se je je pa tudi težko izučiti. Naslednjič vendar poda sladek vžitek poterpežljivemu bravcu; gotovo bo njegov jezik čist, gladek in lahkorazumljiv, kar se mora od vseh spisov, ki so po pravilih te slovnice spisani bili, očitno izreči“.

Ker slovnice ne mislim posebej popisovati, naj povém le sploh, da ima v predgovoru nekoliko o Slovanih in Slovencih po Dobrovskitu in Kopitarju; I. brizinski spominek „Glagolite po nas redka slovesa“ v prvotni obliki, v metelčici in latinski prestavi; slovanske narečja po Dobrovskega razredbi; kranjsko slovstvo ob kratkem, kranjske slovnice bolj na tanko, ter vzrok knjigi sami in nje obliki. V slovnici razlaga najprej čerke in njih glasove, kako se strinjajo in spreminjajo, ter naglašujejo. Prav dober in koristen je nauk, kako se besede skladajo, po prvotnih glasnikih in zlogih v treh redovih, kar namestuje nekaki slovar, kako se obrazijo po končnicah in sestavljajo po predlogih. Umetno je oblikoslovje ali nauk, kako se sklanjajo in spregajo besede, in skladnja z mnogoterimi zgledi. Po tem kaže, kako naj se prav slovenijo nemški izreki in pregovori, ima nekoliko slovenskih, in naposled nektere Ezo-pove basni.

Ker je bila slovnica ta že poprej napovedana, se vé, da so je težko pričakovali iskreni pisatelji slovenski in slovanski, in res mikavno je brati, kako so jo sprejeli ter presojevali na pr. Slomšek, Jarnik, vzlasti Dobrovský, Kopitar, Šafařík in drugi slovanski veljaki.

Šolsko obzorje.

Iz Zagreba. Čedalje bolj se pokazuje, da so blizo važni trenutki hrvaškemu učiteljstvu, kjer bo namreč šlo za čast in slavo splošnega učiteljstva. Posamesni odbori so neprenehoma v delu; ni skoraj dneva, da bi se za splošni prvi hrvaški učiteljski zbor kaj ne storilo. Centralni odbor je izdal te dni hrvaškemu učiteljstvu razglas, v katerem namreč celoskupno učiteljstvo vabi, da premišljuje o vprašanjih, za ktera hoče, da pridejo v obravnavo. Taka vprašanja si more sleherni sam postaviti, pa tudi celi učiteljski zbori posamesnih šol, mest ali okrajev. Kdorkoli kakšno vprašanje postavi, bo pri zboru ob enem poročevalec o dotičnem vprašanju. Brž ko obravnavna vprašanja dosepejo centralnemu odboru, se bo koj sestavil začasni program, ker glavni program se bo še le v predseji učiteljskega zbora odločil. Imena dotičnih govornikov na tem zboru se poprej nikomur ne bodo naznanjala, dokler se namreč zborovati ne bo začelo, a to zavoljo tega ne, da se nihče morebiti po kakšnem „baubau-u“ od svojih naprednih misli ne bi dal odvrniti. Centralni odbor tudi dostavlja v tem svojem proglasu to, kar nam se posebno važno dozdeva: „Splošni hrvaški učiteljski zbor mora biti na splošnem stanovišču, na skrajnem vrhu pedagoške naloge; zavolj tega je potrebno, da nikakoršnih oseb nima pred očmi. Naš zbor vstanovil bo le poglobitvena načela, ki so razsvetljena sè znanostjo in skušnjo, na kterih se šola in odgoja more razvijati. Sklepi tega zbora imajo biti rezultati zrelega in vsestranskega pedagoškega znanja in skušnje, a imajo biti našemu narodu kazalec in voditelj pri snovanju in ravnanju

njegovih šol⁴. Hrvaško učiteljstvo zglašča se od vseh strani z največo pripravnostjo za ta zbor; vidi se, da mu je kaj tacega neobhodno bilo potreba. Tudi razstavin odbor prijel se je z vso resnobo svojega dela. V svoj program, ktereга sem vam tudi v slovenskej prestavi poslal, postavil je na prvo mesto „zabavišča“ (Kiudergärten). Zabavišča, mislim, da so sploh pri nas na jugu učiteljskemu svetu „terra incognita“, pa če bo odboru po sreči šlo, da v svojej razstavi v pravej podobi pokaže to pedagogijsko novost, bo pač s tem postavljena klica v hrvaško šolsko zemljišče. Tudi je odbor sklenil, pridobiti za razstavo zbirko otročjih igralnih pesmic in povestic; saj so one glavna podlaga tacim zavodom. — Dalje je odločeno, da se pri tej razstavi pokupavajo za najboljši priznani učivni pomočki, ter se s posebno vredjeno lotrijo izigrajo. Ta lotrija, za ktero je že odpotovala prošnja ogerskemu financialnemu ministerstvu, bo imela 10.000 sreček, po 1 gold. Dobitkov bo imela vsaka serija najmanj 5, a vse serije skupaj (kterih je 100) bojo dale 500 dobitkov. Največi dobitek bo stvar v vrednosti 150, a najmanji v vrednosti 5 goldinarjev. Igralo se bo 26. avgusta v Zagrebu pod nadzorom dotične gosposke. Kar ostane čistega denarja, se bo porabilo v korist „učiteljskej zadrugi“, ali se bo pa obrnilo za osnivanje novega pedagogijsko literarnega društva, za ktero je pri nas tudi vse navdušeno. Vidite torej, da je to velikanski korak k velikemu početju, vreden, da sodelujejo pri tem tudi slovenski učitelji, kteri se lahko za potovanje k svojim sosedom v počitnicah kak kraječek prihranijo.

Ravno ko ta dopis dogotovljam, pozvedam, da je hrvaška vlada 2000 goldinarjev iz deželne blagajne odločila za zborove stroške. Živila! *)

Lj. T.

Iz Poloma. (Čertice o prvem nauku.) Ker je početni nauk podlaga vsemu daljnemu šolskemu izobraževanju, zato je ta nauk neizrečeno imeniten in važen, ter ima tehtni in vedni vpljiv na napredek šole. Dobra podlaga, dobro tudi poslopje; na slabo podlago pa se ne more terdno in zanesljivo zidati. Taka je tudi s šolskim podučevanjem. Le tam, kjer se mladež koj iz početka skerbno, temeljito in tako podučuje, da deca iz šole gredé ne pozabi tega, kar se je učila, le tam, kjer se je mladina, preden se je začela podučevati, skerbno, po metodičnih vodilih pripravljala za nauk — se potem lahko s pridom in stalno podučuje. Iz tega razvidimo imenitnost početnega nauka. Učitelj, ki podučuje pervence, je podoben onemu, ki koplje in pripravlja podlago velikemu poslopju. Ta, ki koplje za podlago prihodnjemu poslopju, je vedno pazljiv, da je podlaga terdna in zanesljiva. Tudi učitelj, ki podučuje pervence, naj bo vedno pazljiv, ter naj skerbí, da položi dobro podlago prihodnjemu šolskemu podučevanju.

V spisu: „Učitelj in kmet“ **) smo primirjali tega, ki podučuje mladino, onemu, ki seje dobro seme v dobro in rodovitno zemljo.

Kmet, preden seje seme, popred njivo dobro pripravi vedé, da brez tega bi bil njegov trud zastonj. Tudi učitelj, preden seje seme nauka v mladinska serca, mora mladino dobro za nauk pripraviti, in kdor to opusti, je podoben onemu, ki zida hišo na pesek.

*) Da ne bodete v ničemur imeli napénega poročila, popravljam svoj zadnji dopis, kar se odborov tiče, tako: provednikov namestnik v centralnem odboru je g. Sk. Fabković, učitelj pripravništva, a tajnika sta dva: gg. Gall in Mařík; v razstavinem odboru je pa tajnik g. Lj. Tomšić.

**) Cf. „Tovarša“ 1868!

Ko kmet njivo preorje, dobro pognoji, ko skerbno pobere z nje vse kamenje, še le potem izroči seme zemlji. Tudi mladina se mora na nauk dobro pripraviti. Um naj se bistri, oko, uho in jezik otroški naj se skerbno pripravlja za nauk, kajti ravno ti počutki (vid, sluh, govorica) imajo naj večji vpljiv na izobraženje otrokovo. Čem bolj se je mladina pripravljala za nauk, tem vspešneje se more potem podučevati, kajti na dobro podlago se lahko zida.

Kedar je torej mladina zmožna, da reči pazno ogleduje; kedar je mladina vstani to, kar je videla, tudi premišljevati, ter umeje ločiti posamesne dele na reči, ki jej jo kažeš; kedar je mladina toliko izurjena v govorjenji, da ti more lepo pravilno odgovarjati na tvoja vprašanja: takrat še le pričenjaj z navadnimi šolskimi predmeti.

Učitelj, ki je mladino dobro seznanil s kazalnimi naukom; ki si prizadeva, da vse bolj nerazumljive reči vedno počituje mladini, tak učitelj si je gotovo prav dobro podlago postavil za daljno šolsko izobraževanje. Kdor pa je morda tu in tam zanemarjal toliko imenitni kazalni nauk, bo pa potem sam bitko skušal resnico reka, ki pravi:

„Nauk brez kazalnega poduka,
Je zares prava šolska muka“.

Kako naj se pripravlja mladina za nauk, to nam prav dobro popisuje knjiga „Die Unterklasse“, in učitelj, ki se ravna po tem navodu, gotovo ne bode zgrešil pri podučevanju prave poti.

Ker je tedaj početni nauk toliko imeniten in podlaga vsemu daljnemu izobraževanju mladine, zato bi bilo šoli gotovo na veliko korist, ako bi se postavljali v spodnje razrede marljivi, skušeni in čversti učitelji. Pri pervencih se pokaže pravi šolski mož. In če bodo v spodnjih razredih dobri učitelji, bodo potem tudi v višjih razredih bolj s pridom izverševali svojo nalogo.

Miloslav.

Iz Ljubljane. Čul sem ne dolgo nekega učitelja modrijana, ki je djal: „Vaše učiteljsko društvo nima niti inteligencije, niti kapitala, kaj si zidate tedaj gradove v oblake?“ Ravno te besede me spodbadajo, da odgovorim besedico na to. Res je, da učitelji nimamo niti kapitala, niti inteligencije take, kakoršne hoče marsikdo med nami, a mi čutimo v sebi svest, da koristimo človeštvu več, kakor kapital in inteligencija — in ravno ta lepa naméra našega stana stoji na verhu vseh drugih namer v raznih stanovih. Poklic učiteljev je v naravnih očeh res pravo terpinstvo in bi rekel zatajevanje, kakoršno je znano le pri samotarcih v naj ostrejšem redu; vendar, ako učiteljev poklic pogledamo z drugimi očnicami t. j. z duhom, vidimo, da je med prvimi vzvišenimi stanovi na zemlji. In le to tedaj — ta misel, da je učitelj prvi, ki daje podlago boljšemu človeštvu — ta misel — ta svest, posebno ako je združena z zvestim spolnovanjem vsestranskih važnih učiteljevih dolžnosti, daje učitelju vrednost, ktera se z nobeno drugo ne more primerjavati. Ako učitelj prav spozná visoko vrednost svojega poklica — mu to spoznanje je edino, kar ga more tolažiti v tolikih težavah, grenkih skušnjah in v nemirnih skerbeh. Kaj, dragi bratje, družiti nas v društvo — ali ne vedno natančneja zavest svojega poklica! Ali si tisti učitelj zaveda svojega poklica kot ljudski učitelj, ki se s svojimi ne brati in se s tem odteguje tudi ljudski šoli, ktera je vstvarjena za vsakdanje življenje, ne pa za tvornico in predilnico netečne šege ali modernosti!

Začetni učitelj ima včasih sicer dobro voljo, da bi bil rad dober učitelj t. j., da bi delal na prid splošni človeški odgoji pa tudi v ožjem pomenu za blagor svojega naroda; toda kmali mu to dobro voljo skalí marsikaka neprevidena težava, ter v svojem dobrem namenu omahuje in je v šoli včasih boljše, včasih slabše delavec, včasih pa komaj po tlačansko opravlja svoje delo. Kedar pa mlad učitelj pride v lepem napredku tako daleč, da ljudsko šolo in njeno naméro spoznava od prave strani, in o tem tudi svoj lep stan, najde prekrasno cvetico, ki se zove ljubezen do poklica, in to je njegova inteligencija in kapital. J.

— Vojaško ministerstvo je izreklo, da so učitelji s pripravniškim spričalom oproščeni vojaške službe.

— Danes smo k pogrebu spremljali preč. g. Jan. Kerstn. Novaka, nekdanjega škof. šolskega nadzornika. V blagem spominu bode vsem kranjskim učiteljem.

— Svetli cesar so „Slov. Matici“ darovali 500 gold. To društvo dobilo je tudi privoljenje za napravo lastne tiskarnice.

— G. A. Zamejic, profesor bogoslovja, je izvoljen za uda v odbor za učiteljsko spraševanje iz kerščanskega nauka.

— Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam. Plačali so g. g.: Kušlan Lovrenc iz Slavine 5 gl. za l. 1871. (tedaj 1 gl. premalo po §. 8. dr. pr.); Jevnikar Bernard iz Žužemberka 6 gl. za l. 1871.; Arko Matija iz Senožec na račun 1 gl.; Ukmar Jakob iz Mošenj za l. 1868., 1869. in 1870. po 4 gl. = 12 gl.; Kaligar Janez iz Šmarjete na Dolenskem, Raktelj Jože iz Ribnice po 6 gl. za l. 1871.; Lavrič France iz Šent-Kocijana pri Dobravi na račun 10 gl.

Učiteljsko društvo za Kranjsko. Pristopili so g. g.: dr. Etbin Costa, ud e. k. dež. šolskega svetovalstva itd. z 1 gl. vstopnine in 2 gl. letnine za l. 1871. = 3 gl.; Anton Ozimek, učitelj v Sorici z 1 gl. vpisnine; Simon Punčah, učitelj v Blokah z 1 gl. vpisnine. Plačala sta g. g.: France Cerar iz Blagovice za l. 1870. in 1871. po 1 gl. = 2 gl. in Josip Levičnik 1 gl. za l. 1871.

Službe pomočnih učiteljev.

Za potrebno pomoč okrajnim šolskim nadzornikom na Štajerskem pri podučevanju v njihovih šolah se oddajajo službe pomočnih učiteljev z letno plačo 300 in 360 gold. Prosilci naj svoje prošnje s potrebnimi spričali pošiljajo po svoji gosposki c. k. deželnemu šolskemu svetovalstvu na Štajerskem v Gradec do 20. t. m.

Razpis učiteljskih služeb.

Po prostovoljni odpovedi dosedanjega učitelja je izpraznjena učiteljeva služba v enorazredni ljudski šoli z nemškim učnim jezikom v Polomu, s katero je združena tudi orglarjeva služba. Ta služba bode se oddala začasno in se zavoljo tega razpisuje do 24. t. m.

C. k. okrajni šolski svet v Kočevji 5. aprila 1871.

Izpraznjena je učiteljeva služba v 4razredni ljudski šoli v Ipavi s 315 gl. letne plače in s stanovanjem. Prošnje za njo naj se oddajajo do 23. t. m. pri

okrajnem šolskem svetu v Postojni.

Listnica. G. J. K. pri sv. Marjeti: Vsi listi l. 1871. se še dobivajo. — G. I. Zarniku: Zavoljo tesnega prostora „Tov.“ ne more ponatisniti Vašega „Poslovila“.